

УДК: [374+377.8]:78

Мищенко З.І.,

викладач музики Університетського коледжу
Київського університету імені Бориса Грінченка;

Борзаковська З.О.,

викладач музики Університетського коледжу
Київського університету імені Бориса Грінченка

НАБУТТЯ НАВИЧОК ПЕДАЛІЗАЦІЇ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ КОМПОНЕНТ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

У статті висвітлюються значення та функції педалізації у музичних творах. Досліджується роль слухового контролю у музично-емоційному процесі навчання майбутнього вчителя музики.

Ключові слова: педалізація, слуховий контроль, інтерпретація музичних творів, розвиток особистості, майбутній вчитель музики.

Проблема педалізації є однією з основних у фортепіанній педагогіці. Вона не менше за будь-які інші потребує вивчення та систематизації, оскільки уміння використовувати педаль — це мистецтво художнього мислення педагога-музиканта.

У процесі аналізу музикознавчої літератури було виявлено, що дослідженням проблеми педалізації займалися такі корифеї фортепіанної педа-

гоїки, як: Г. Нейгауз, Н. Голубовська, С. Рахманінов, Н. Перельман та ін. Сучасною музичною педагогікою накопичено значний досвід стосовно проблеми професійного становлення педагога-музиканта (О. Апраксина, Л. Арчажнікова, Л. Коваль, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Щолокова та ін.), зокрема й питань педалізації.

На сучасному етапі значний внесок у розробку теоретичних основ розвитку навичок педалізації у майбутніх учителів музики належить працям О. Жаркової, М. Кузнецової, Н. Сівкової та ін.

Однак проблемі педалізації приділяється все ж недостатньо уваги у професійній музично-педагогічній галузі освіти, оскільки вважається, що навички використання педалі формуються у більш ранній період.

Метою статті є обґрунтування основних аспектів використання педалі у музичних творах як важливого елемента творчого розвитку майбутнього фахівця.

На нашу думку, навчання педалізації та набуття цих навичок повинно бути складовою частиною всього педагогічного процесу від самого початку. Так, Г. Нейгауз у своїй праці «Про мистецтво фортепіанної гри» писав: «Педаль — це самобутня і прекрасна властивість інструмента, яка є найсильнішим засобом впливу в руках майстра» [2, 183]

Перш за все ми вважаємо за необхідне розкрити *механізм дії педалі*. Демпфери (глушители) приводяться у дію правою лапкою педалі шляхом притискання її ногою. При піднятих демпферах резонують усі струни. Існує спеціальна шкала обертонів, яка відповідає кожному звуку, взятому на педалі. Обертонів для кожного звуку — шістнадцять. Таким чином, взятий на педалі звук складається не з одного почутого нами тону, а ще з багатьох призвуків (обертонів), які входять до його складу і окремо не відтворюються. Але саме вони надають музичним звукам відоме забарвлення (тембр). Тому природно, що використання педалі збагачує звучання, робить його більш тривалим і насиченим.

Функція педалі є надзвичайно важливою у процесі інтерпретації художнього твору. Саме тому вона вважається однією з головних складових цілісного процесу роботи піаніста над музичним твором. Основними функціями правої педалі є: 1) збагачення звучання твору; 2) посилення звуку; 3) співучість та зв'язування музичних елементів; 4) виявлення ритмічних і динамічних елементів твору.

Стосовно лівої педалі Г. Нейгауз вказував на те, що важливість і чарівність її «не тільки в тому, що молоточок торкає дві струни, а не три, що звук тихіший, але й в тому, що перша (з трьох), яку не торкає струна (оскільки механізм пересувається зліва направо), звучить разом із струнами, які звучать, не спонукаючи до цього ударом молоточка, ...звучить винятково зі співчуття до налаштованих з нею в унісон струн-сусідок» [2, 144].

Відомо, що володіння комплексом піаністичних навичок забезпечує успішність художньої інтерпретації музичних творів. У піаніста, який отримує освіту педагогічного спрямування, вже сформований певний комплекс навичок педалізації. Тому провідним завданням педагогів є розвиток цих навичок та переведення їх на більш якісний, творчий рівень, який допомагає виявити саму суть і зміст музичного твору.

Неможливим ми вважаємо набуття таких професійних умінь та навичок поза особистісним розвитком майбутнього вчителя музики. С.Л. Рубінштейн зазначав, що мислить не мислення, а людина, особистість.

Навчання педалізації повинно бути складовою всього педагогічного процесу. Основна робота над педалізацією — це робота для слуху, а навчити педалізації — перш за все навчити слухати, відчувати відтінки звучання, вслухатися у них, навчити підкоряти педаль вимогам слуху. Все це є музично-емоційним, творчим процесом. Для набуття навичок педалізації як мистецтва студент повинен розвивати свій гармонійний і тембровий слух, вчитися розуміти акустичну природу інструмента. Б.Л. Кременштейн вважає, що слух, виступаючи «контролером» звучання інструмента, відіграє подвійну роль. З одного боку, «тільки слухом учень може проконтролювати себе, оцінити переваги та недоліки своєї педалізації, а значить, може працювати над нею. З іншого боку (і це важливіше за все) — уміння чути дійсне звучання музики у власному виконанні спонукає студента до подальших творчих пошуків, збагачує його виконавський задум» [3, 43]. Результатом роботи над педалізацією, продовжує далі автор, повинна стати «єдність слуху і дії», тобто миттєва реакція на те, що почув студент у своєму власному виконанні. Майстерність у використанні педалі виявляється у вмінні на ходу прилаштуватися, в залежності від зміни обставин, від настрою, особливостей інструмента, тобто бути мобільним.

Саме слух контролює чистоту педалізації. «Чиста» і «брудна» педаль — найбільш вживані висловлювання у музичній педагогіці. Однак видатні педагоги-піаністи вважали поняття чистоти педалізації достатньо відносним. Так, на думку Н.Й. Голубовської, «чиста» педаль, але така, що не виконує своїх художніх задач, походить від страху «секундофобії». Будучи «чистою», педаль може виявитися «фальшивою» [1, 63]. Тому точніше буде говорити не про «чисту» чи «брудну» педаль, а про правильну чи фальшиву педаль.

Уміння використовувати педаль також залежить від рівня загального музичного розвитку студента, тому так важливо розширювати його музичне світобачення та розвивати його творчо обдаровану особистість.

В. Моляко у своїй стратегії розвитку творчої особистості вказує на те, що творча праця — особливо складна і навчання в умовах творчої праці якоюсь мірою гарантує в подальшому успішну діяльність, а також постій-

ну спрямованість на її реалізацію, поліпшення якості та підвищення ефективності [4, 63].

Так, працюючи у класі основного музичного інструмента, педагог використовує широкий спектр можливостей музично-педагогічного репертуару, заснованого на розмаїтті фактури, регістрів, темпу, динаміки, стилів та характеру музики загалом, та застосовує різні види педалі (попередня, пряма, запізнювальна), збагачуючи таким чином досвід практичного застосування педалі у майбутнього вчителя музики.

Окрім цього, набуваючи навичок педалізації, студент збагачує свій творчий досвід. У спеціальній науковій літературі творчість найчастіше визначається як процес діяльності, тому набуття навичок педалізації і музикування ми взагалі закономірно вважаємо елементами особистісного розвитку майбутнього вчителя музики.

Висновки. Підготовка майбутнього педагога-піаніста здійснюється перш за все за допомогою виконавської та педагогічної практик. Величезний концертний репертуар із творами різних стилів та епох є тим матеріалом, на вивченні якого шліфується художня техніка виконавця, зокрема і педалізація, набуваються навички та вміння самостійної роботи. Таким чином, головне завдання цієї роботи — допомогти студентам і молодим педагогам-піаністам оволодіти прийомами педалізації, адже володіння мистецтвом педалізації — свідчення високого професіоналізму педагога-піаніста.

ДЖЕРЕЛА

1. Голубовська Н.Й. Мистецтво педалізації / Н.Й. Голубовська. — Л. : Музика, 1974. — С. 142.
2. Нейгауз Г.Г. Об искусстве фортепианной игры: Записки педагога / Г.Г. Нейгауз. — 5-е изд. — М. : Музыка, 1988. — 240 с.
3. Кременштейн Б.Л. Развитие техники педализации. Наиболее важные факторы, что влияют на педализацию исполняемого твору / Б.Л. Кременштейн. — С. 43
4. Рибалка В.В. Психологія розвитку творчої обдарованої особистості : наук.-метод. посіб. / В.В. Рибалка ; НАПН України, Ін-т педагогічної освіти дорослих; Інститут обдарованої дитини. — К. : НАПН України; Інститут обдарованої дитини, 2010. — 442 с.
5. Светозарова Н.А. Педализация в процессе обучения игре на фортепиано : [текст] / Н.А. Светозарова, Б.Л. Кременштейн. — М. : Классика-XXI, 2002. — 144 с. : нот. — (Секреты фортепианного мастерства).
6. Теоретичні та методичні засади неперервної мистецької освіти : зб. матер. наук.-метод. семінару. — Чернівці : Зелена Буковина, 2008. — 288 с.
7. Шукайло В.Ф. Педалізація у професійній підготовці піаніста : навч. посіб. / В.Ф. Шукайло. — Х. : Факт, 2004. — 160 с.

В статье освещается значение и функции педализации в музыкальных произведениях. Исследуется роль слухового контроля в музыкально-эмоциональном процессе обучения будущего учителя музыки.

Ключевые слова: педализация, интерпретация музыкальных произведений, слуховой контроль, развитие личности, будущий учитель музыки.

The article highlights the importance and functions of pedaling in musical compositions. It examines the role of auditory control in musical and emotional learning process of future music teachers.

Key words: pedaling, interpretation of music, acoustic control, personality development, the future music teacher.